

TERRA LIBERA

ČASOPIS HLÁSÍCÍ SE K TRADICI LAISSEZ FAIRE

červenec 2000 / ročník 1

Dvě oči za nic?

Poté co „liberální“ Klausova vláda přivedla Českou republiku před dveře Evropské unie, socialistická vláda Zemanova dveře postupně otevírá a dojednává podmínky, které budou platit poté, co tyto dveře za ČR definitivně zapadnou. Žádný velký rozdíl mezi údajně ideologicky nesmiřitelnými stranami nelze pozorovat. Mnoho energie českých „vyjednávačů“ se v současnosti soustřeďuje na problematiku prodeje půdy cizincům, respektive na hledání způsobu, jak zakázat případným zájemcům z řad cizinců, aby nabývali v ČR zemědělskou a lesní půdu a také rekreační objekty a pozemky k jejich výstavbě. Jaké jsou důvody? Obavy z invaze cizinců, kteří by „skoupili levnou půdu“ a „destabilizovali trh s nemovitostmi“. I na tomto místě je užitečné ukázat na úvahy, které vedou ideologické odpůrce k tomu, aby spojili síly v boji o „dobro národa“. Je nutné si uvědomit, že navrhované opatření požaduje česká vláda a spatřuje v něm vylepšení situace pro české občany. Nechme promluvit obhájece národních zájmů... „Vykoupili by nás, protože mají mnohem vyšší platy než my“, tvrdí Jiří Payne (ODS). „Pokud jde o prodej půdy a nemovitostí, ale zejména půdy, musíme si uvědomit, že její cena v zemích Unie je daleko vyšší než u nás a že musíme zabránit příliš levnému výkupu půdy zahraničními subjekty“, upozorňuje Miloš Zeman (ČSSD). Tedy cizinci by NÁS vykoupili. Mají prý vyšší platy než MY, a tak MUSÍME zabránit LEVNÉMU výkupu.

Než rozehrávat xenofobní nálady, o což se politici permanentně snaží, aby tak mohli tragické dopady svých intervencionistických politik svést na jiné, bude lepší opustit mesiášské „my musíme...“, podívat se na podstatu problému a vysvětlit hloupost argumentů spočívajících na arbitrárním určování toho, co je levný a drahý výkup. Představme si situaci, že jeden člověk vlastní pozemek (chudý Čech) a druhý člověk (bohatý ne-Čech) jej chce koupit a nabízí za něj cenu, kterou mu žádný Čech nechce zaplatit. Nezapomínejme na to, že tento pozemek je ve vlastnictví konkrétního člověka, a proto nelze hovořit v kategoriích „oni nás vykoupí“. Jestliže mu svůj pozemek prodá, majitel pozemku (chudý

(pokračování na straně 2)

Proč jsme „posedlí trhem“?

Dan Šťastný

Velká většina čtenářů časopisu TERRA LIBERA může mít pocit, že ti, kdo do něj přispívají, jsou „tím trhem snad posedlí“. Vzhledem k tomu, že se oprávněně obáváme toho, že „posedlost trhem“ může vyvolávat pejorativní asociace a pro velkou část čtenářů, kteří k takovému závěru došli, může představovat důvod k tomu, aby názory na těchto stránkách nebrali vážně, bylo by možná vhodné celou záležitost trochu osvětlit a ukázat všem čtenářům, čím jsme to vlastně posedlí a proč.

Za tímto účelem poukážeme nejprve na rozdíl mezi pozitivní a normativní vědou, ukážeme si, co rozumíme ekonomikou a co je nám ekonomie schopna sdělit. Podíváme se, k čemu vedou poznatky ekonomie aplikované v kontextu námi zastávaného etického systému. Na praktických příkladech si ukážeme, jaké jednání je a jaké není přípustné. Na závěr se zmíníme o vztahu mezi jednotlivými etickými systémy.

Normativní vs. pozitivní

Cíle a prostředky jsou jedny z fundamentálních kategorií plynoucích z existence člověka jako jednající (autonomně se rozhodující) bytosti. Jakékoliv jednání člověka je vedeno snahou dosáhnout určitého cíle, bez existence cílů by žádného jednání nebylo. Cílů není dosaženo *jen tak*, člověk je nucen za účelem jejich dosažení používat prostředky. Zásoba těchto prostředků k dosažení cílů je vždy omezená, říkáme, že tyto prostředky jsou *vzácné*. Kdyby nebyly vzácné, všechny cíle by byly předem splněny, kdyby byly všechny cíle předem splněny, člověk by nemusel jednat, tj. rozhodovat se mezi alternativami.

Jakékoliv tvrzení, které hodnotí zvolené *cíle*, nazýváme hodnotovým, normativním soudem. Odvětvím filozofie, které hodnotí cíle jako dobré či špatné (popř. přípustné či nepřípustné), je etika. Soubor hodnot, tento etický systém, je někdy označován jako ideologie.

Naproti tomu tvrzení, které vzhledem k danému cíli hodnotí pouze *prostředky* zvolené k jeho dosažení (popř. vůbec nehodnotí, ale pouze popisuje), nazýváme hodnotově-neutrálním, pozitivním soudem. Ze soudů tohoto druhu jsou tvořena veškerá tvrzení přírodních i společenských věd. Ty buď hodnotí vhodnost či nevhodnost zvolených prostředků vzhledem k dosažení určitého cíle (např. „za účelem vyrobení tepla je lepší spalovat uhlí než dřevo“), nebo pozorované jevy pouze popisují („voda při normálním tlaku mrzne při 0°C“). O vědě proto říkáme, že je hodnotově-neutrální, mluvíme o ní jako o činnosti, která sice vede k poznání fungování tohoto světa a k formulaci doporučení ohledně volby vhodných prostředků k dosažení určitého cíle, ale nedává doporučení ohledně volby cílů samotných, nezabývá se jejich vhodností (správností). Kdykoliv vědec o nějakém cíli tvrdí, že je *správný* (čímž činí hodnotový soud), činí tak jako etik, nikoliv jako představitel své profese. Např. jaderná fyzika neříká nic o správnosti používání jaderných zbraní, a proto není jaderný fyzik o nic více povoláný takovou otázkou zodpovědět než třeba houslista nebo ekonom.

Zatímco přírodovědci se v rámci výkonu své profese zřídka kdy k tvorbě hodnotových soudů uchylují (např. málokterý chemik říká, že syntetizovat kaučuk je *dobré*), společensktí vědci jsou v tomto směru daleko aktivnější, a často se proto může zdát, že opouštějí sféru hodnotově neutrální vědy. Ilustrativním příkladem toho je právě ekonomie.

Ekonomie jako pozitivní věda

Ekonomie je vědou společenskou, neboť předmětem jejího zkoumání je volní chování *člověka*. Ačkoliv existují zásadní rozpory v otázce metodologie ekonomické vědy, panuje shoda v tom, že tato věda není schopna hodnotit zvolené cíle. Není tedy schopna normativních soudů, a hovoříme proto o ní jako o vědě pozitivní. Vzhledem k tomu, že se ekonomie zabývá otázkami, které jsou (ve srovnání s otázkami, které řeší přírodní vědy) řádově častěji předmětem politických diskusí, často slyšíme ekonomy pronášet tvrzení typu „je třeba zvýšit (popř. snížit) daně (popř. minimální mzdu, úrokovou sazbu, ...)“. Kdykoliv tak činí, mlčky přitom přijímají určitý cíl za daný a vyjadřují se tudíž pouze k vhodnosti zvolených prostředků (např. „za účelem zvýšení *daňových příjmů* je třeba zvýšit daně“). O hodnotový soud se proto ze strany ekonomů jedná pouze do té míry, do jaké oni normativní postoj k danému cíli sdílejí.

(pokračování na straně 2)

Dvě oči za nic?

(pokračování ze strany 1)

Čech) získá peníze, které by jinak musel např. 3 roky vydělávat – zbohatne. Módní politickou mluvou bychom řekli, že se životní úroveň tohoto Čecha, a tedy životní úroveň v ČR, přibližuje průměru v zemích EU. Samozřejmě vždy může nastat situace, že by Čech svůj pozemek cizinci neprodal, třeba proto, že se poučil při čtení sebraných spisů Miloše Zemana a nečeský původ bude pro něj dostatečný důvod k neuskutečnění prodeje. (V této situaci by se ovšem dopustil diskriminace na základě jazyka, národnosti..., na kterou má každý člověk sice plné právo, ale bohužel „díky“ naší vládě je toto kritérium rozhodování trestné.) Teď si představme situaci, kdy přijde politik bijící se v prsa a vykřikující cosi o českém národu („Česká pole na příštích deset let Čechům“), a onomu chudému Čechovi řekne: „Vážený pane, v rámci naší moudré přibližovací strategie k EU a v rámci národních zájmů, nesmíte svůj pozemek během příštích 10 let prodat ne-Čechovi. Víte, je to proto, že oni by NÁS skoupili, mají vyšší platy a vůbec.... my politici jsme tu proto, abychom určovali, co je pro národ dobré.“ Jak by asi reagoval člověk, který by se dostal do takové situace? Kdyby tento člověk chtěl počkat, až zbohatne, a až poté prodat svůj pozemek (aby nedošlo k „levnému výprodeji“), mohl by tak dobrovolně učinit. Tento člověk se tak ovšem nerozhodl. NECHCE čekat až zbohatne a až pak prodat. Chce zbohatnout dnes právě prodejem svého pozemku, podobně jako majitel domu chce zbohatnout dnes tím, že pronajme svůj byt pracovníkovi cizí ambasády, programátor, který prodá své znalosti zahraniční firmě, finanční analytik, který jde pracovat do Mezinárodního měnového fondu, prostitutka, která postává na E 55 atp. Kdyby měly mít argumenty českých socialistů smysl, musela by vláda zakázat jakýkoli styk s cizinci do doby, než se ceny a mzdy vyrovnají. Všichni výše uvedení jsou totiž „oběťmi levného výkupu“. Což takhle počkat, až se české ceny a mzdy vyrovnají a dosáhnou „spravedlivé“ úrovně. Koncept spravedlivé ceny patří ovšem do středověku a lidé, kteří jej zastávají dnes, jsou k smíchu.

Zákaz prodeje půdy (ke kterému mimochodem stejně dochází) pouze poškozují české občany – vlastníky nemovitostí a poškozují také všechny, kteří by mohli potenciálně získat za nabídku svých služeb a výrobků část peněz, které cizinci chtějí v ČR investovat. Takto ani majitel nemovitosti ani jeho potenciální obchodní partneři nedostanou nic. Dále zůstanou chudí a budou moci být hrdí na svou vládu, která hájí národní zájmy. Samozřejmě, že zároveň poškozují cizince, který přijde o nejlepší způsob, jak umístit své prostředky. Zatímco tedy v situaci, kdy by obchod nebyl zakázán, všichni získají, v situaci, o kterou usilují čeští „vyjednávači“, budou všichni poškozeni. Vydělají snad jen politici, kteří opět zvětší sféru svého vlivu, a dobře informované skupiny, které vládní snahou bránit národní zájmy získají další prostor pro spekulace s pozemky a nemovitostmi. Za tuto pseudoslužbu lidu dostanou mimoto prostřednictvím daní dobře zapláceno a tyto peníze analytici připočtou k vytvořenému produktu země. A právě rozdíl mezi skutečnými službami a politickými pseudoslužbami nám umožňuje ukázat na správný výklad tvrzení poslance za ODS z úvodu tohoto článku: parazitičtí politici „mají mnohem vyšší platy než my“ a když se nic nezmění, „vykoupí nás“, protože na rozdíl od přílivu investic plynoucích za nemovitostí, který je čistým přírůstkem bohatství, každá koruna, kterou získá politik za svou pseudoslužbu (schválení a vymáhání zákona o zákazu prodeje půdy cizincům), představuje úbytek jedné koruny z kapsy lidí za něco, co by si nikdy dobrovolně nekoupili, a zamezuje vzniku nové služby, kterou by si lidé rádi koupili, ale nyní již na ni nemají peníze. Ve společnosti proto nevznikne nový výrobek či nová služba – jde tedy o čistou ztrátu bohatství. Čím více peněz je takto přerozdělováno, tím méně služeb je ve společnosti nabízeno a tím více politici „vykupují“ zboží a služby dostupné obyčejným lidem.

Čeští vyjednávači, když už o vstupu do EU vyjednáváte, nezhoršujte ještě více břímě, které s sebou členství v EU nese. Neškoďte!

Josef Šíma

Proč jsme „posedlí trhem“?

(pokračování ze strany 1)

Aniž by tedy ekonomie opouštěla sféru pozitivní vědy, dochází k poznání, které je často, zvláště je-li prezentováno námi, mylně označováno za ideologii. Posuďte sami, co všechno nám ekonomie, soubor poznatků o jednání člověka, říká:

Lidské jednání je záměrná činnost spočívající ve výběru mezi alternativami. Člověk vybírá ze všech dostupných alternativ tu, kterou nejvíce preferuje. Dává-li přednost alternativě X před alternativou Y, říkáme, že užitek z alternativy X je pro daného člověka vyšší než užitek z alternativy Y. Z toho je zřejmé, že čím vyšší užitek získá, tím vyšší míry uspokojení individuálních preferencí – „blahobytu“ – daný člověk dosáhne.

Připustíme-li nyní, že existuje vedle sebe více lidí, potom kdykoliv se preference (tedy pořadí atraktivit alternativ) dvou jednotlivců liší, vzniká příležitost ke směně. Ta bude realizována ve chvíli, kdy si dva jednotlivci uvědomí, že každý z nich má k dispozici něco, co preferuje méně ve srovnání s tím, co má k dispozici ten druhý. V takovou chvíli se množina dostupných alternativ zvětšuje a daní jednotlivci se tím, že přistoupí ke směně, vzdávají dosavadní alternativy ve prospěch alternativy více preferované, v důsledku čehož se blahobyt obou účastníků směny zvyšuje. Ke směně proto přistupují obě strany dobrovolně, a k růstu blahobytu tak dochází bez použití (hrozby) fyzického násilí.

*Souhrn všech dobrovolných směn, popř. možností jejich realizace, potom nazýváme **trhem**. Jedná se o abstraktní označení nenásilné kooperace mezi jednotlivci. Kdekoliv existuje trh, tam žádný z jeho účastníků nikdy nezvyšuje svůj blahobyt tím, že by násilím snižoval blahobyt ostatních. Omezení, popř. vyloučení trhu nazýváme **intervencemi**, které nepředstavují nic jiného než násilný zákaz nenásilné kooperace mezi lidmi.*

Z výše uvedeného vyplývá (pro pořádek zopakujeme – pozorný čtenář promine – bez použití jakýchkoliv normativních soudů), že kdekoliv je existence trhu vyloučena, dochází k násilnému snížení blahobytu alespoň jedné ze stran neuskutečněné (zakázané) směny. A tento poznatek platí univerzálně bez ohledu na to, jak nám dnes připadá nevyzkádaná některá odvětví s pojmem *trh* asociovat.

Od faktů k doporučením

Doposud jsme o trhu hovořili jako ekonomové. Abychom mohli vznášet jakákoliv doporučení, musíme je podepřít nějakým etickým (hodnotovým) systémem – ideologií. Hodnoty, které prosazujeme my, lze shrnout následujícím způsobem:

*Používání iniciace fyzického násilí (popř. vyhrožování jejím použitím) proti člověku a jeho majetku nazýváme **agresí**. Každá agrese je **špatná**. Použití násilí je přípustné pouze v reakci na agresi (sebeobranou). Z toho plyne, že použití násilí k potlačení jakékoliv činnosti, ve které prvek agrese chybí, je samo o sobě agresi, a jako takové proto **ne-ní správné**.*

Vzhledem k danému etickému postoji nám ekonomie poskytuje jasné informace o tom, jaké instituce jsou v souladu a jaké v rozporu s naším normativním cílem. Je-li jím tedy neexistence agrese ve společnosti, potom *trh a jedině trh* je s takovým cílem v souladu. Proto, mluvíme-li jako etikové a využíváme-li přitom poznatků ekonomie, říkáme, že trh je *dobrý* a požadujeme jeho existenci v naprosto všech sférách dění ve společnosti.

Připomeňme si znovu, že bez výše uvedeného etického systému (tj. pouze na základě poznatků ekonomie) bychom něco takového nikdy nemohli tvrdit. Zastává-li totiž někdo etický postoj spočívající například v premise, že „násilí je dobré“, potom mu ekonomie poskytuje jasný návod, jakým způsobem takových cílů dosáhnout: v co možná největší míře eliminovat trh a nahradit jej intervencemi (nejlépe takovými, o nichž bude on sám rozhodovat!).

Toto vše, jak je již možná nyní patrné, má dalekosáhlé důsledky. Vysvětluje to nejen to, že sdílíme vcelku běžně zastávané názory na vhodnost existence trhu v oblastech jako mezinárodní obchod, bydlení, zaměstnávání, hodinářství, zpracování kůží, kominiectví, holičství, pedikúra, taxislužby, služby cestovních kanceláří, průvodcovství, služby horských vůdců apod. (viz *Zákon č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání*). Vysvětluje to i náš již méně všední odmítavý postoj k in-

tervencím v oblasti obchodu s drogami, zbraněmi a službami prostitutek, v oblasti peněžnictví, kultury, vzdělání, jaderné energetiky, zdravotnictví, euthanasie, genového inženýrství, partnerských vztahů (homosexualita, polygamie, polyandrie) a třeba důchodového zabezpečení. Rovněž to však vysvětluje i naše pro mnohé *šokující* názory, zejména náš odmítavý postoj k existenci daní a k instituci demokracie a náš pozitivní postoj k existenci trhu i v oblasti poskytování obrany a vynucování práva.

Rozumí-li se „posedlostí trhem“ důsledně odmítání iniciace násilí (agrese), potom se k takové posedlosti plně hlásíme. K ilustraci skutečnosti, že se v aplikaci takové logiky opravdu nikde nezastavíme, předkládáme následující extrémní příklady.

„Kupčení“ s lidskými orgány

Mělo by být obchodování (odpůrci o tom vždy hovoří pejorativně jako o „kupčení“) s lidskými orgány zakázáno? Naše odpověď závisí na tom, zda při takovém obchodu dochází k agresi.

Představuje tedy nabídka pana X vzdát se jedné své ledviny výměnou za 100.000,- Kč akt iniciace násilí? Nikoliv, jedná se o stejně nenásilný čin jako nabízet rohlík po koruně. Nikdo není násilím ze strany pana X či někoho jiného nucen si ledvinu koupit. Lze snad v jednání pana Y, který potřebuje nahradit svůj nefunkční orgán (nebo, jak uvidíme na druhém příkladě, má prostě jenom hlad a značně nekonvenční apetit...), vysledovat prvky agrese? Nikoliv, pan Y žádným násilím pana X neohrožuje, ledvinu mu nebere, pouze říká, že o ní má zájem v případě, že se jí pan X bude ochoten vzdát. Majetek jakýchkoliv třetích osob tím není dotčen.

Neexistuje-li agrese, jedná se o směnu. Pan X vyjádřením své (svobodné) vůle k takové transakci přistoupit projevuje, že užitek z toho, co získává (100.000 Kč), je pro něj vyšší než z toho, čeho se vzdává (1 ledviny). V případě pana Y je situace opačná: vyšší užitek pro něj představuje 1 ledvina (kterou získává) než 100.000 Kč (kterých se vzdává). Pro oba účastníky této směny (a to platí obecně pro každou směnu) však shodně platí, že od této transakce očekávají vyšší blahobyt. V případě, že je tento *typ* směny zakázán (existují sankce za její realizaci), je jejím potenciálním účastníkům násilím zabráněno v tom, aby svůj blahobyt nenásilně zvyšovali. Takový zásah do směny je tedy sám agresi, a proto ho považujeme za nepřipustný.

Násilně potlačování obchodu s orgány má kromě etické nepřipustnosti i vážné praktické důsledky. Nikdo nedokáže spočítat, kolik lidí v důsledku zákazu takového obchodu bylo připraveno o život. Všichni tito mrtví by měli zneprájemňovat spánek všem (tj. především zákonodárcům), kteří uskutečnění směny orgánů znemožňují.

O agresi by šlo v případě, že by pan Y vytouženou ledvinu panu X *bez jeho svobodné vůle* prostě vzal. Pan Y by v takovém případě byl zlodějem (a vzhledem k umístění uloupeného předmětu i násilníkem) a jeho jednání bychom považovali za stejně nepřipustné, jako jednání jakéhokoliv jiného zloděje (a násilníka). Z tohoto důvodu nelze

považovat za přípustné praktiky, ke kterým dnes (mj. v důsledku nemožnosti existence legálního trhu s orgány) někdy dochází – že zdravotníci vyjmou určitý orgán z těla (zemřelého) pacienta a bez jeho svolení (svolení jeho dědiců) ho prodají.

Druhým, ještě extrémnějším příkladem by mohlo být „kupčení s lidským masem“. Ačkoliv většina lidí necítí potřebu (natož potom chuť!) lidské maso požídat, není legalita kanibalismu zrovna horkým tématem ani v médiích ani v parlamentu. Jednou nám však bylo vytknuto, že bychom dovolili, aby „se obchodovalo úplně se vším, třeba s lidským masem“. Nyní je snad už zřejmé, že kdyby tento výrok zahrnoval podmínku absence agrese, zcela přesně by popisoval skutečnost. Proč?

Představme si nejprve, že pan X má zájem požídat své vlastní maso. Ačkoliv nemáme nejmenšího tušení, zda český právní řád takovou aktivitu připouští, je zjevné, že činili tak, žádného násilí vůči druhým přitom nepoužijí. Když však panu X jeho vlastní maso dojde a stále nemá pocit sytosti, může se poohlédnout po mase někoho jiného. Narazí-li na pana Y, kterému „na nějakém tom kile nesejde“ a který je proto ochoten vzdát se části svého těla výměnou za něco, co mu přinese větší užitek, není vůbec nutné, aby pan X za účelem obstarání večere násilí vůči komukoliv používal. Neexistuje-li agrese, jedná se o směnu a zásah do takové směny považujeme za nepřipustný.

Samozřejmě, že zcela odlišnou situací bude, okouše-li pan X pana Y bez jeho svolení. V takovém případě se jedná o agresi, nejedná se o směnu, a nejedná se proto o trh.

Co obchodování s lidmi?

Zatímco jsme se dosud zabývali pouze směnami, jejichž předmětem byly nanejvýš *části* lidí, zkusme se nyní zamyslet nad otázkou, zda je dle námi zastávaných etických principů přípustné, aby se předmětem směny stali *těž celí* lidé.

Aplikujme tedy obvyklý „test připustnosti“ spočívající ve zjištění přítomnosti agrese. Začněme jednodušším případem: předpokládejme, že pan X má zájem s panem Z výměnou za ojetou Felicii směniti celého *pana Y* (v tomto případě bude platit stejný závěr i pro situaci, kdyby chtěl pan X směniti pouze *část* pana Y). Není patrně třeba dlouze vysvětlovat, že by se ze strany pánu X a Z jednalo o agresi vůči panu Y, a proto bychom takovou transakci považovali za nepřipustnou. (Mimochodem, v praxi k takovému aktu agrese dochází, když Armáda ČR – pan X – využívá Policii ČR – pana Z – k donucení mladých mužů – pánu Y – k 12-ti měsíční nucené práci nazývané *základní vojenská služba*.) Se třetími osobami (jako s předměty směny) zkrátka nelze obchodovat již ze stejného důvodu, ze kterého není přípustné směňovat *cizí* auta, rohlíky, ledviny, ani nic jiného. Obchod s otroky (nemluvě o otroctví samém) není tržní transakcí, neboť při něm dochází k agresi, a za přípustný jej proto nepovažujeme.

Co kdyby ovšem pan X chtěl s panem Z za ojetou Felicii směniti *sebe sama*? Zde se nám bude prvek agrese hledat jen těžko. Pan

X žádné násilí proti nikomu nepoužívá, pouze nabízí panu Z, že se stane jeho majetkem v případě, že za to od něj dostane ojetou Felicii. Ani pan Z se žádné agrese nedopouští, pana X nijak nenutí, aby se mu prodal. Absence agrese je tedy nepochybně důvodem k tomu, že jakékoliv násilné bránění v realizaci této transakce by bylo agresí, a proto by nebylo ospravedlnitelné. Zůstává tu však jeden skrytý problém, který by se vynořil ve chvíli, kdy by taková transakce proběhla. Člověk totiž nemůže být *člověkem* a *majetkem* zároveň. Jako člověk má pan X práva, kterými věci (tj. majetek) nedisponují. Prodáním sebe sama by pan X získal status odpovídající statusu ojeté Felicie, kterou za sebe dostal. Ve skutečnosti by ji ovšem nevlastnil, neboť představa, že on sám jakožto věc vlastní Felicii, je stejně absurdní jako tvrdit, že Felicie vlastní volant, nebo že rohlík vlastní maslo. Jestliže by pan Z vlastnil pana X, potom by i Felicie, kterou panu X výměnou za *něj* dal, patřila i nadále panu Z, i když by v ní pan X třeba bydlel. Tvrzení, že by člověk mohl učinit takový projev vůle, kterým se své vůle, práv a vůbec statusu *člověka* zbavuje, je tedy vnitřně rozporuplné, a proto nepravdivé.

K čemu vnitřní rozporuplnost takovéto transakce potom vede, jestliže jsme řekli, že by bylo nepřipustné pánům X a Z v jejich transakci násilím brániti (neboť by se jednalo o agresi)? Ať dělá pan X co dělá, stále zůstává člověkem. Může si *hrát* na majetek pana Z (a pan Z na majitele pana X), ale pouze tak dlouho, jak k tomu existuje ze strany pana X *vůle* (tj. pokud *chce*). Až pana X tato hra přestane bavit, je jakékoliv násilí vůči němu agresí, proti níž má *právo* se brániti (popř. požádat jině, aby ho bránili). Ačkoliv tedy transakce sama prvek agrese neobsahuje, o agresi by se jednalo ve chvíli, kdy by pan Z chtěl nějakým způsobem naložit s panem X jakožto svým majetkem (třeba – proč mne vždy napadne totéž? – ho sníst) proti jeho vůli.

S lidmi jakožto předměty směny proto obchodovat nelze, neboť lidé nemohou být vlastněni. *Vlastněný člověk* je protimluv. Ačkoliv to lze technicky předstírat (pan X může skutečně podepsat smlouvu o svém prodeji), jedná se ve chvíli, kdy pomine vůle obou stran k zachování tohoto vztahu, vždy o akt agrese. Proto trh s lidmi jako s majetkem přípustný není.

Zatímco obchodovat s lidmi je skutečně nepřipustné, existuje řada transakcí, které jsou za „obchod s lidmi“ mylně považovány. Uvedme dva příklady.

Pasáci a prostitutky

Vztah mezi pasákem a prostitutkou může skutečně nabývat formy nevolnictví, otroctví. Pokud pasák nakládá s prostitutkou jako se svým majetkem *proti vůli* prostitutky, jedná se o agresi (a to i v případě, jak jsme viděli výše, že by se k takovému vztahu prostitutka někdy předtím zavázala). Pronajímání prostitutek konečným spotřebitelům či jejich prodej jiným pasákům zahrnuje prvky agrese, není tržní směnou, a proto je tento druh transakce právem považován za nepřipustný.

Pasák ovšem může být vzhledem k pro-

stitutce v tomtéž vztahu jako manažer ke sportovci. Může jí zprostředkovávat obchody, starat se o její propagaci, starat se jí o pracovní prostředí, vymáhat pohledávky apod. Pokud má prostitutka o tyto služby zájem, bude ochotna vstoupit s pasákem do nějakého smluvního vztahu. Pasák potom nebude prodávat prostitutku jako zboží, ale bude pouze zprostředkovávat prodej jejích služeb. Mohlo by též dojít k tomu, že by daná prostitutka přestoupila od pasáka X k pasáku Y a pasák Y za to pasáku X zaplatil. Předmětem obchodu by zde však nebyla prostitutka jako taková, ale právo zprostředkovávat její služby (podobně jako při přestupu hokejistů si klub nekupuje hokejistu, nýbrž právo ho zaměstnávat). Ani v jednom z takových případů k žádné agresi nedochází, jedná se o obyčejnou dělbu práce a směnu a použití násilí ve snaze potlačit tento druh obchodu by bylo nepřijatelné.

Rodiče a děti

Čas od času se rozvíří diskuse kolem údajného obchodu s dětmi. Jak jsme uvedli výše, lidé nemohou být vlastněni, nemohou být majetkem, tedy ani v tomto smyslu směňováni, a to platí přirozeně i o dětech. Ani rodiče své děti nevlastní jako psa nebo páry. Rodiče mají z titulu svého biologického rodičovství toliko *právo* se o své děti *starat*. Možnosti starat se o děti (obecně „mít děti“) si většina lidí velmi váží a pokud jim to příroda dopřeje, děti si pořídí. V rozporu s tím však existují i skupiny lidí, u nichž je vždy splněna jen jedna z podmínek: skupina A – lidé, kteří se o děti (popř. o další děti) starat z nějakého důvodu nechťejí, ale jsou biologicky schopni (další) děti na svět přivést; a skupina B – lidé, kteří by se o děti rádi starali, ale nejsou schopni se biologickými rodiči stát. Potom je zcela nasnadě, že mezi lid-

mi ze skupiny B bude existovat snaha s lidmi ze skupiny A kooperovat. Jestliže matka ze skupiny B „koupí dítě“ od matky ze skupiny A, nekupuje si dítě jako majetek, ale získává tím pouze právo se o toto dítě starat. V takovém případě k žádné agresi nedochází a snaha násilím takový „trh s dětmi“ ničit je nepřijatelná.

A nejen to! Pro směnu práv na péči o děti zde existuje (narozdíl od obchodu s lidskou svíčkovou) obrovský potenciál. Skupinu A tvoří například mnohé matky, které dnes volí potrat, neboť se nechťejí či nemohou o své budoucí dítě starat. Kromě nich jsou zde matky, které již děti mají, o další se starat nechťejí, ale jsou schopny a ochotny další děti na svět přivést. Skupinu B tvoří na druhé straně všechny bezdětné rodiny, které po dětech touží, ale na svět je samy přivést nemohou.

Důsledky zákazu trhu v této oblasti jsou obzvláště smutné a aktivita těch, kteří se toho ústy plnými eufemismů zastávají, obzvláště nechutná. Míra uspokojení touhy lidí ze skupiny B po dětech prostřednictvím instituce adopce je naprosto mizivá (proces, během něhož státem určený úředník dlouhé měsíce rozhoduje o vhodnosti rodiny na základě mnoha pohovorů a potvrzení, je sám o sobě zavržením hodný). Výsledkem jsou plně dětské domovy (kde se dětem podle úředníků patrně daří lépe, když je nechťejí pustit k rodinám, které o ně mají zájem), vysoký počet potratů (které jsou mnohde nelegální, v důsledku čehož k nim buď dochází v horších podmínkách načerno, nebo se rodí *nechťejně* děti) a *nelegální* „obchod s dětmi“ spočívající mnohdy v jejich pašování (!) z chudších zemí (např. z Afriky). Na skutečnost, že chudá africká rodina čeká své desáté dítě a že je ochotna právo na péči o něj přenechat bezdětné rodině ve Spojených stá-

tech, která je za to více než šťastná této africké rodině zaplatit \$50.000, ze kterých bude africká rodina i s devíti dětmi mnoho let žít, nejenže není nic, co by byl jen vzdáleně připomínalo agresi, ale jedná se o počin, který by snad jen málokterý misantrop (ale, jak je vidět, mnohý politik a státní byrokrat) byl schopen označit za nežádoucí.

Pro pořádek ještě uvedme, že obchod s unesenými dětmi je stejně nepřijatelný jako obchod s čímkoliv jiným, co bylo získáno agresi (v tomto případě by bylo porušeno právo rodičů starat se o děti, neboť se tohoto práva dobrovolně nevzdali).

Jestliže někdo nějakou činnost toleruje, zdaleka to neznamená, že ho její existence nějakým způsobem těší nebo že ji musí nutně sám provozovat (z významu slova *tolerance* lze dokonce tušit, že je tomu naopak!). Lidské maso nikdo z nás nikdy nejedl a, pokud vím, jíst nehodlá. Dokonce by se nám nelíbilo, kdyby tak skutečně někdo činil. Jiným se třeba nemusí líbit, že by si někdo chtěl vydělávat plozením dětí (a mohou to považovat za špatné). Tvrdíme pouze, že zasahovat proti těmto nenásilným činnostem násilím je samo o sobě nesprávné a proto nepřijatelné.

Trh je synonymem pro směnu, směna synonymem pro oboustranně výhodnou a tedy dobrovolnou transakci a dobrovolnost zase synonymem pro nenásilí. Jsme proto skutečně „posedlí trhem“ v tom smyslu, že jsme přesvědčeni, že násilí je *špatné*. Kdykoliv bude příště někdo tvrdit, že „trh někam nepatří“, uvědomme si, co tím vlastně říká...

Plně znění viz E-texty na www.libinst.cz

Legislativní okénko

Výňatek ze zákona 150/2000 Sb. o zajištění bezpečnosti výroby piva a prostupnosti pivní infrastruktury po vstupu ČR do NATO, který schválil parlament ČR všemi hlasy poslanců ODS, US a KDU-ČSL. Poslanci KSČM byli jednotně proti.

§ 39a

(1) Ministerstvo piva, sladu a pivní infrastruktury,

- kontroluje vývoj nabídky kapacit ve výrobě piva
- vyhodnocuje intenzitu výroby piva ve vztahu ke kapacitě, propustnosti a stavu pivní infrastruktury,
- sleduje v souvislosti s vývojem nabídky kapacit a intenzity výroby piva finanční způsobilost producentů ve výrobě piva.

(2) Příslušné pivní úřady poskytují Ministerstvu piva, sladu a pivní infrastruktury průběžně informace o počtu producentů na trhu výroby piva, o počtu varen, kterými je výroba piva provozována, a o jejich finanční způsobilosti.

§ 39b

Krizový stav ve výrobě piva nastává, pokud

- převyšuje vývoj nabídky kapacit ve výrobě piva nejméně po dobu tří měsíců po sobě jdoucích vývoj poptávky, nebo

b) způsobuje intenzita výroby piva nepřijatelnou pozemních komunikací, a hrozí-li z těchto důvodů významnému počtu producentů ve výrobě piva úpadek podle zvláštního právního předpisu.

§ 39c

V případě krizového stavu ve výrobě piva vláda nařízením stanoví

- dočasný zákaz vydávání koncesí k provozování výroby piva,
- dočasný zákaz změn koncese k provozování výroby piva, spočívající v rozšíření počtu varen, které producent piva používal před dnem nabytí účinnosti nařízení vlády k provozování výroby piva, a
- podmínky provádění těchto zákazů.

Tak ne. Legrace je v něčem jiném. **Nahraďte:** „výroba piva“ za „silniční nákladní doprava“, „pivní infrastruktura“ za „silniční infrastruktura“, „pivní úřady“ za „dopravní úřady“, „varna“ za „vozidlo“, „producent piva“ za „dopravce“ a dostanete část zákona schváleného v letošním roce, kterým jsou Ministerstvu dopravy a spoji ČR přiděleny nové, zcela jistě liberalizační úkoly spojené se vstupem ČR do EU. Ať žije svoboda, Orwell a čeští etatisté!

Dan Štátný a Josef Šíma,
advokátní kancelář Peltrám a právnick

Předplatné TERRA LIBERA

*Jak se stát každý měsíc součástí
TERRA LIBERA?
Předplaťte si zaslání časopisu
TERRA LIBERA.*

Existují dvě varianty:

- Za 0,25 g zlata či 100,- Kč** Vám budeme zasílat po zbytek roku každý měsíc jeden výtisk na Vámi zvolenou adresu v rámci ČR.
- Za 0,125 g zlata či 50,- Kč** Vám budeme zasílat po zbytek roku každý měsíc elektronickou verzi časopisu ve formátu PDF na jakoukoliv adresu elektronické pošty.

Plaťte prostřednictvím e-gold, č. účtu 131844, nebo hotově v sídle Liberálního institutu. Více o systému e-gold naleznete na stránkách www.libinst.cz.

TERRA LIBERA

je vydávána společností TERRA LIBERA.

Kontaktní adresa:

**TL, c/o Liberální institut,
Spálená 51, 110 00 Praha 1
E-mail: TL@libinst.cz**

Jeho vydávání není povoleno ani schváleno žádnou státní institucí.